

MEMORIA HISTÓRICA NA LIXG

(Literatura Infantil e Xuvenil Galega)

Pilar Sampedro Martínez

Comisión pola Recuperación da Memoria Histórica da Barbanza

MEMORIA HISTÓRICA NA LIXG

(Literatura Infantil e Xuvenil Galega)

Pilar Sampedro

Revisión lingüística
Manuel Cartea Gómez

Consello directivo
Presidente: Carlos Cimadevila Álvarez
Secretario: Néstor Sieira Fernández
Tesoureiro: Francisco Gómez Regenjo
Vogal: Manuel Cartea Gómez
Vogal: Manuel González González
Vogal: Xoán Carlos Hermida Bouza
Vogal: María Teresa Rodríguez Castiñeiras
Vogal: Mercedes Rodríguez Pimentel
Vogal: María Dolores Sanlés Sieira

Deseño e maquetaxe
Francisco Gómez Regenjo
Carlos Cimadevila Álvarez

2ª edición: Comisión pola Recuperación da Memoria Histórica da Barbanza
Autora: Pilar Sampedro Martínez
Novembro 2024
Depósito legal: C 1289-2024

MEMORIA HISTÓRICA NA LIXG

(Literatura Infantil e Xuvenil Galega)

Entramos neste pórtico por medio da voz narradora de *Corredores de sombra*:

> "A través do colexio non me chegara gran cousa, pois en todos os cursos, tanto en Historia como en Literatura, o mundo parecía rematar xusto antes de 1936, e nunca se daban os temas derradeiros dos libros"

Isto, do que se fala na cita, obrigounos a aterrar na memoria histórica a través de manifestacións culturais como a literatura, o cine ou a arte. O impacto do Guernika de Picasso foi unha aldrabada no peito que continúa a resoar. por intermedio da ficción chegamos á realidade histórica, desentráñase a memoria pervertida (na xeración dos avós e dos pais) e a verdade –como chuvia maina– vai empapando o tempo coas emocións e os sentimentos que tocan máis profundo que cantidades e estatísticas. Historiadores, a nivel persoal ou grupal, dende a Facultade (a través do proxecto Nomes e voces) van tentando recuperar o relato daqueles días (que van dende o golpe de estado que desembocou na guerra, posguerra e ditadura) para limpalo de falsidades porque o terror e o medo chegan a se asentar sobre a crueldade e a mentira, tratando como traidores os leais ao voto da cidadanía e escurecendo os logros da República (baixo a imaxe da desorde).

A nosa LIX, nace da necesidade de dotar de historias propias a rapazada despois da longa noite de pedra, é dicir, no tempo no que o galego entra na escola. Por iso é resultado dun compromiso coa identidade e os valores democráticos; as súas autoras e autores traballan baixo o mandato dunha obriga ética coa lingua e a poboación que a fala e coa renovación pedagóxica (no caso do profesorado escritor). Así debemos entender as obras que recollemos nesta guía, que pretende ser recurso de recursos para mediadoras/es no seu traballo coa infancia e a mocidade.

Non todas as obras teñen a memoria histórica como tema central, de aí que sinalemos cun asterisco aquelas que resultan imprescindibles. Ademais destas, hai outras nas que esa época aparece como un pano de fondo, como unha atmosfera, un silencio pesado que marca os días. Noutros casos, a referencia a ese momento histórico é apenas un personaxe secundario, unha mención, un feito... que debe terse en conta.

Aparecen lugares que se repiten, como a illa de San Simón (*A lavandeira de San Simón*, *A árbore dos vagalumes*, *Regreso á illa de San Simón*, *Noite de voraces sombras*), ou circunstancias como a perda de memoria (*A árbore dos vagalumes*, *A muller prohibida*...) que nos fan pensar na desmemoria das xeracións anteriores. Dentro desta constelación literaria podemos, polo tanto, establecer pequenos subgrupos ao redor de subtemas coma o volframio ou os mestres represaliados, ou xéneros como a banda deseñada, que poden ser unha boa porta de entrada. Sen dúbida, un bo pórtico é sempre a proximidade e, neste caso, unha novela como *Febre*, situada no Barbanza, vainos permitir un roteiro literario e realizar traballo de campo que documente a ficción.

Certamente, aínda que maioritariamente se trate de libros destinados a lectorado experto (LE), tamén atopamos algún para o lectorado autónomo (LA) e un par deles destinados a mediadores (LM). Da mesma maneira que, mesmo cando a meirande parte das obras pertenzan ao xénero da narrativa, contamos con banda deseñada, álbum ilustrado e ata un par de obras de teatro. Unicamente un libro non está circunscrito á época que recoñecemos como MH (memoria histórica) no Estado español; trátase de *Mañá vén meu tío,* que trata sobre as desaparicións nas ditaduras latinoamericanas pero é un tema tan xeral que nos obriga a recoñecernos e pensar en todos os que tamén aquí foron eliminados e cuxos restos nos foron recuperados.

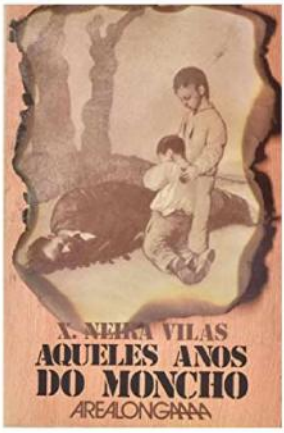
Lenda:

nivel de lectura	xénero
A lectura autónoma	narrativa
E lectura experta	teatro
M lectura mediadora	álbum ilustrado
	banda deseñada
★ lectura imprescindible	libro informativo

Cada libro da guía vén acompañado dun símbolo. A cor indica o xénero literario e a letra que indica o nivel de lectura. Ademais, marcamos cunha estrela aquelas publicacións que a autora considera imprescindibles.

Aqueles anos do Moncho ★ E

Xosé Neira Vilas | 1976

O rapaz que realiza o relato vai madurando ao enfrontarse á realidade cruel da guerra e a represión, a desesperación dos fuxidos e a soberbia brutal dos que vencen sen ter que dar nin a batalla.

Terceira parte da triloxía "Ciclo do neno" que comezara con *Memorias dun neno labrego* e continuara con *Cartas a Lelo*. A imaxe da cuberta da editorial Akal reproduce A *derradeira lección do mestre*, reafirmando desta maneira a relación coa MH (Memoria Histórica).

A teima de Xan E

Antonio García Teijeiro | 1991

A morte do seu tío Peixoto leva a Xan a lembrar un tempo pasado no que as persoas non podían pensar en liberdade. Dese tempo gris, feito da cor da mesquindade e do medo no que o tío tivo que vivir fuxido, no exilio interior.

Cómpre recuperar a memoria dun repudiado pola súa ideoloxía.

A misteriosa montaña de Pena Negra

A

Concha Blanco | 1993

Nesa montaña aínda permanece un dos fuxidos da guerra, unha presenza misteriosa que aparece nalgún outro libro desta autora. El cóntalles a súa historia e a dos seus compañeiros ao rapaz e á rapaza cos que se encontra.

Primeira edición con ilustracións de Cristina Losantos. Publicada na colección Trolebús (Casals Editorial).

Mañá fará bo día

E

Luce Fillol | 1993

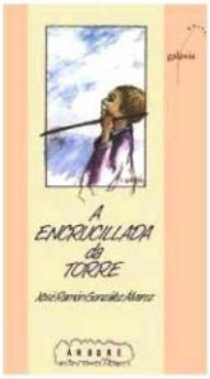
1939, a finais da contenda, unha das familias de perdedores vese obrigada a tomar o camiño do exilio. Unha dura loita pola supervivencia que pasará polos campos de refuxiados, o frío, a fame, a miseria e a ausencia de liberdade.

Tradución de Antonio Pichel, publicada dentro da colección Árbore da editorial Galaxia.

A encrucillada da torre

E

Xosé Ramón González Álvarez | 1994

É o mundo da posguerra na Galicia rural e vilega, rodeada de montes case selváticos polos que aínda pululan partidas guerrilleiras e patrullas da Garda Civil.

Contos da travesía, VII Tren Caixa Galicia

E

VV. AA. | 1995

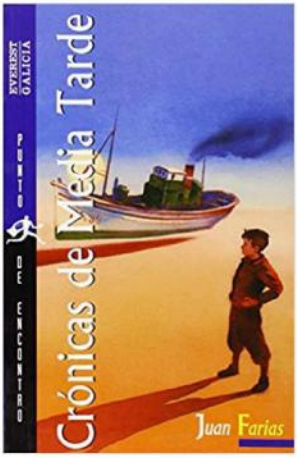
Inclúe o relato O *mestre de Silvarrei* de Darío Xohán Cabana. Nel recóllese a historia dun mestre que ensina o himno galego, crea unha biblioteca ambulante e, ao chegar a traizón dos militares á República aparece morto. As referencias aos políticos da época enriquecen o relato.

Con ilustracións de Paula Paradela.

Crónicas de Media Tarde

A

Juan Farias | 1997

"Cando a guerra se foi, volveron os soldados e o pobo quedou máis en silencio que nunca. Chegara a paz. Uns vivírona felices pero outros tiveron que andar de puntillas."

Traducido por Xavier Senín, foi publicado en Punto de Encontro (Everest Galicia, 1997). A súa aparición en español supón un cambio no tratamento do tema, ao quedar exposto, por primeira vez, o sufrimento dos vencidos.

Todo o peso do ceo

E

Xosé Manuel Martínez Oca | 1997

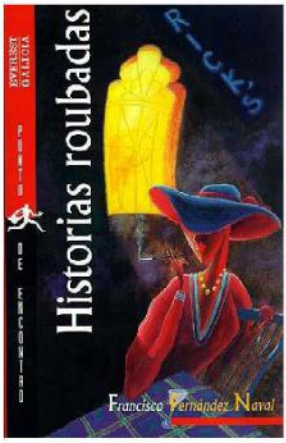

Fala dun tempo histórico: o da Guerra Civil e a posguerra, presentado desde o plano cotián da vida nunha vila castelá á que van segar os seitureiros galegos: un mundo abafante, pechado, no que todo o peso do ceo preme enriba da cabeza.

Historias roubadas

E

Francisco Fernández Naval |1998

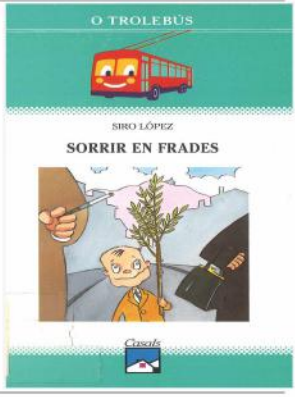
Oito relatos entre os que destaca A *cor dunha lembranza* (un pai que ao remate da guerra non volve á casa onde o esperan a súa muller e os seus fillos), *De Rodeiro a Casablanca* (a vida dunha rapaza que debe exiliarse cos seus pais republicanos a Casablanca. Alí coñecen xente, coma eles, que escapa do poder dos alemáns) e *Xaneiro 1959* (exiliados en Cuba e relación co Che Guevara).

Dentro da colección Punto de encontro (Everest Galicia).

Sorrir en Frades

★ A

Siro López | 1998

Narra os anos anteriores e posteriores á Guerra Civil, deténdose na represión do mestre galeguista.

Escrito e ilustrado por Siró, está publicado na colección Trolebús, de Casals.

A serra máxica

A

Xavier Lorenzo | 1998

Na serra madrileña pasan o Nadal, comparten o tempo cun mestre republicano que ten acollido na súa casa un amigo que semella axudante e é un xudeu fuxido do réxime nazi.

Ilustrado por Loli Coira, publicouse na colección Narrativa para nenos (Ediciós do Castro).

Silencio no corazón

★ E

Jaume Cela | 1999

A Guerra Civil vista e vivida por dous amigos adolescentes que maduran ao ritmo da traxedia bélica que golpea a maioría das familias do pobo.

Traducido por Leandro García, despois de ter acadado o premio Abril.

Tempo rachado

★ E

Margot Chamorro | 1999

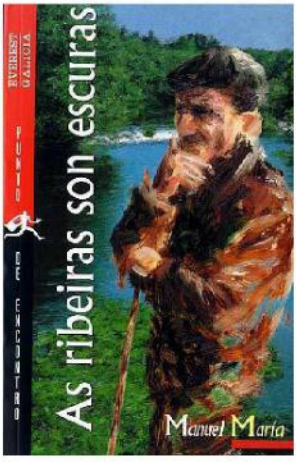
"Aínda está moi viva entre nós a memoria da Guerra Civil e tamén a dos longos e crueis anos de posguerra; unha época gris e amarga, sobre todo para quen tiveron que ver como os seus ideais quedaban esmagados. Ese é o tempo rachado visto a través dos ollos dunha nena nacida nunha familia dos vencidos."

Publicado na colección Merlín, de Xerais, ilustrado con fotografías do Arquivo Pacheco.

As ribeiras son escuras

E

Manuel María | 1999

Un conxunto de relatos que retratan a vida en Galicia en diferentes momentos da guerra e a posguerra.

As augas van caudais, sobre os encoros que no franquismo asolagaron terras sen respecto ningún polos propietarios. *O xornaleiro* relata a obriga de ir á guerra un mozo, que non ten idea de a que responde ese enfrontamento, nin a razón de que el teña que participar.

A pesca está no vento

A

Xosé A. Ventoso Mariño | 2001

É a historia dun neno da beiramar na Galicia da posguerra e a persecución dos vencidos.

Ilustrado por Cesáreo Varela Sobrado, está publicado na colección O Elefante Contacontos (Ir Indo).

Historias para calquera lugar

★ E

VV. AA. | 2001

Edítase coa chegada do número cen das obras publicadas na colección Merlín, con ilustracións de Miguelanxo Prado.

Nel aparecen dous relatos imprescindibles para abordar esta temática. A *muller prohibida*, de An Alfaya (O avó cóntalle ao neto a súa historia e a da España dos días difíciles nos que asasinaron o seu pai nun daqueles "paseos de ida sen volta"), e As *sombras do faro*, de Agustín Fernández Paz (No lugar no que foran fusilados –nos días do golpe militar– aparecen sombras que semellan reivindicar a súa memoria).

Veas verdes e catro contos máis

E

VV. AA. | 2001

Premio Ourense de Contos para a Mocidade 2000. Entre os relatos aparece *Caeu a noite*, de Alberto Rodríguez Díaz, que relata como pasan a guerra, agachados, dous amigos de ideas progresistas; ao rematar, deciden saír, son golpeados por falanxistas e un deles desaparece.

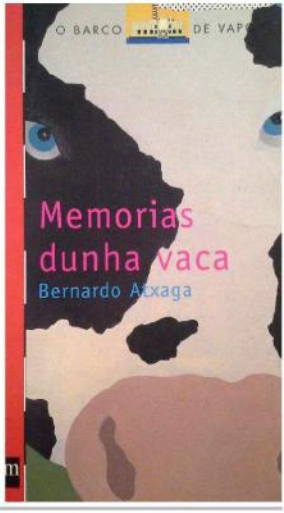
Memorias dunha vaca

★ A

Bernardo Atxaga | 2002

A vaca relata os duros anos da posguerra no campo vasco, cando se lles enviaban sinais de cando podían baixar (e cando non) os fuxidos, dependendo da presenza da Garda Civil. Estes sinais teñen moito que ver con esas vacas que saen a pastar.

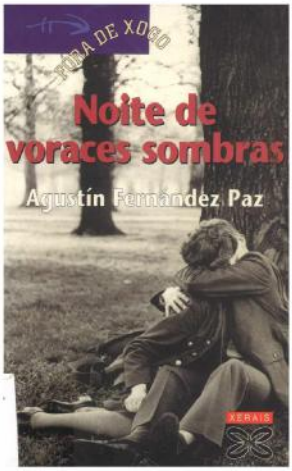
Traducida por Valentín Arias, foi publicada en O barco de vapor, da editorial S. M.

Noite de voraces sombras

★ E

Agustín Fernández Paz | 2002

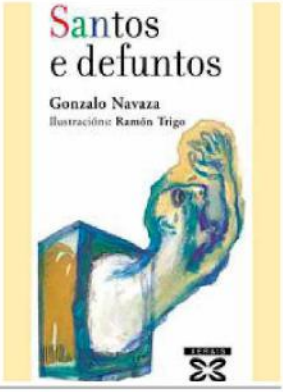
En 2001 aparece o relato A *memoria dos soños rotos*, de Agustín Fernández Paz, no volume *Ninguén está só*, publicado por Amnistía Internacional.

Este texto é a semente de *Noite de voraces sombras*, publicado na colección Fóra de xogo (Xerais). Unha obra na que aborda, dende os ollos dunha adolescente, a recuperación das vidas e dos ideais que quedaron rotos trala Guerra Civil e a amarga posguerra.

Santos e defuntos

E

Gonzalo Navaza | 2002

Con ilustracións de Ramón Trigo, está publicado por Xerais. Entre os relatos, aparece a historia dun tío fuxido a América na fin da guerra e as controversias que poden crear estas situacións.

A casa da luz

A

Xabier P. Docampo | 2002

Pumariño, un vello que andaba sempre a picar nas paredes da casa de Eiravella, agacha, detrás da súa mudez, unha tristísima ferida familiar que vén dos tempos da guerra. O trauma como consecuencia do horror.

Ilustrado por Xosé Cobas, aparece en Sopa de Libros de Xerais.

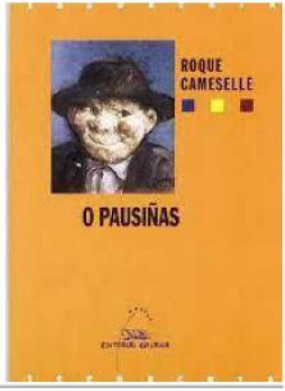
O Pausiñas

E

Roque Cameselle | 2002

Cun humor costumista, celebrativo e lírico, recupera a memoria histórica -emigración, guerra, opresión- salferida de traxedias.

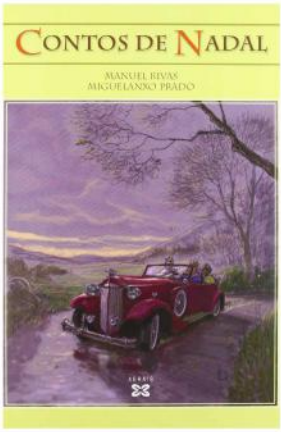
Dentro da colección Descuberta (Galaxia).

Contos de Nadal

E

Manuel Rivas | 2003

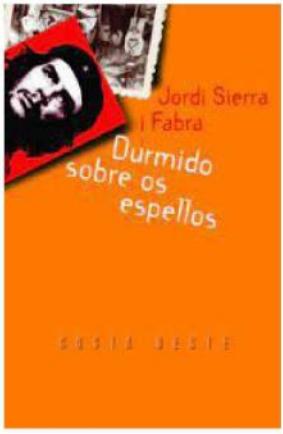
Ilustrado por Miguelanxo Prado, para Xerais. Neste volume aparece o relato *O namorado de María*, no que un dos personaxes é o fuxido que aproveita o belén vivinte no pazo para coñecer o seu fillo.

Este relato aparece tamén en *Madonna e outros contos de inverno* (Xerais, 2015).

Durmido sobre os espellos

E

Jordi Serra i Fabra | 2003

Un mozo descobre que seu avó, que cría morto, está vivindo en Cuba e tivo relación co Che e con Fidel Castro. De paso, descubrirá a razón pola que ten fuxido. O poder omnipotente na España da ditadura facía imposible un mínimo indicio de xustiza.

Traducido por Silvia Gaspar, publicouse en Costa Oeste (Galaxia).

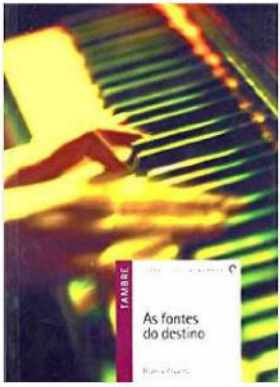
As fontes do destino

E

Blanca Álvarez | 2004

A tensión política dese momento esténdese e toca as súas terras. A sombra da Guerra Civil paira sobre os personaxes da historia.

Foi publicado na colección Catavento (Tambre).

Caderno de Riparia

E

Xosé A. Perozo | 2004

O protagonista vai atopar, na casa de vacacións de verán, unhas pantasmas que non permiten o esquecemento nin a inxustiza á que levan sometidos dende 1936, aqueles tempos malditos do golpe de estado.

Foi premio de Novela por Entregas de La Voz de Galicia 2003 e publicada en Fóra de xogo (Xerais).

Un marciano neste mundo

A

Conchi Regueiro | 2004

A protagonista realiza unha viaxe no tempo para rescatar da morte un familiar desaparecido no ano 1936 e situalo no mundo actual, en completa contradición co que estaba vivindo.

Con ilustracións de Xosé Tomás, está publicado na colección Meiga Moira (Baía edicións).

Palabras de pan

★ E

Blanca Álvarez | 2005

Despois de participar na II Guerra Mundial, o soldado republicano Santiago Balboa regresa a Galicia para proseguir a loita contra a ditadura franquista. Fuxindo da Garda Civil, só e famento, agáchase nos montes de Vigo.

Traducido por Luís Fernández Rodríguez, foi publicado en Catavento (Tambre).

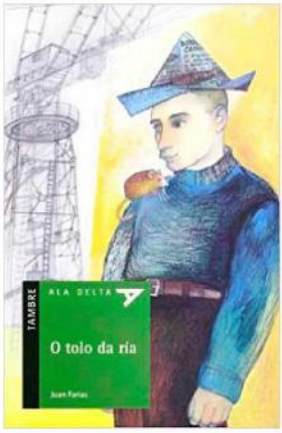
O tolo da ría

A

Juan Farias | 2005

Cunha linguaxe poética narra a historia dun marxinado, dun maldito, un deses seres invisibles que se arrastran pola existencia sen facer ruído e padecen as consecuencias da guerra.

Traducido por Isabel Soto e Xavier Senín, ilustrado por Irene Fra, publicado por Ala Delta (Tambre).

A lingua das bolboretas

★ E

Manuel Rivas | 2005

Relato sobre un mestre republicano represaliado, que se publicara anteriormente en *Que me queres, amor?* Unha vez máis, aparece o mestre como inimigo a abater polos golpistas, o adversario ao que non poden perdoarlle o empeño en repartir educación e cultura.

Edición ilustrada por Miguelanxo Prado.

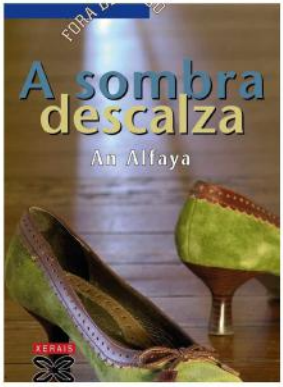
A sombra descalza

★ E

An Alfaya | 2006

As voces caladas das mulleres da casa saen á luz, para recuperar a dignidade, a través da esculca do pasado.

Gañadora do premio Lazarillo. Publicada dentro da colección Fóra de Xogo (Xerais).

Casa durmida

★ E

Xosé María Álvarez Cáccamo | 2006

Cando a casa semella durmida, na noite, un fuxido amigo vén de visita.

Obra teatral con ilustracións de Berta Cáccamo, na colección A Pinguela (Fervenza, 2006).

Cando era tempo de inverno

E

Pepa Barrios | 2006

Relatos, ambientados nun Lugo de posguerra e ditadura, nos que se fala da memoria cunha mirada de profunda tenrura. Unha reivindicación da dor que sufriron as mulleres nunha etapa de silencio imposto e ignominia.

Publícase na colección Doce x Vitedous (Sotelo Blanco)

Corredores de sombra

★ E

Agustín Fernández Paz | 2006

Ao facer unhas reformas no pazo, descóbrese un esqueleto, cun burato de bala na cabeza, emparedado entre dous tabiques. Unha adolescente é testemuña e, desa maneira, descubrirá as dramáticas consecuencias da chamada Guerra Civil.

Publicado en Fóra de Xogo (Xerais).

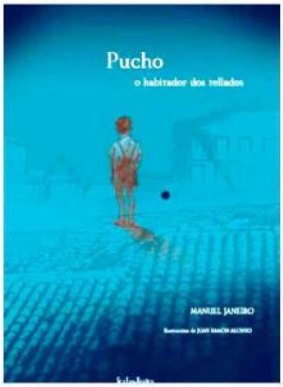
Pucho, o habitador dos tellados

A

Manuel Janeiro | 2006

Relato ambientado no Madrid da posguerra, sobre a historia dun neno inocente que se enfronta á soidade.

Sinxeleza, elegancia, realismo e tenrura para un texto descritivo, evocador e entrañable. Publicado por Kalandraka.

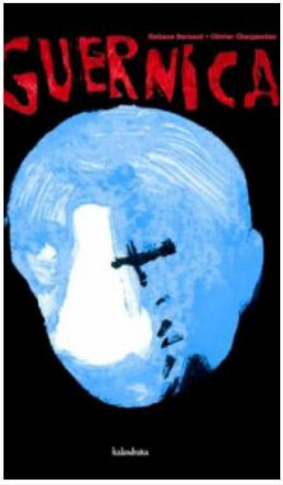
Guernica

★ A

Heliane Bernard e
Olivier Charpentier | 2008

O primeiro álbum ilustrado que trata sobre o golpe militar e posterior guerra, a través do relato sobre o bombardeo desta cidade, reducida a cinzas por parte dos fascistas aliados de Franco.

Aparece en galego da man de Kalandraka, traducido por Emma Lázare.

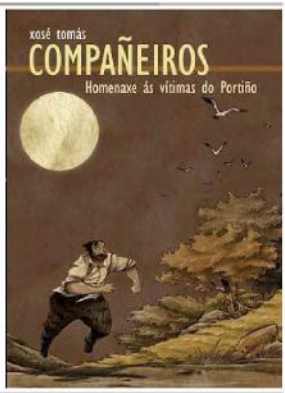
Compañeiros. Homenaxe ás vítimas do Portiño

★ E

Xosé Tomás | 2008

Esta banda deseñada lembra o intento fallido de fuxida dun cento de republicanos dende O Portiño e o seu desgraciado final.

Publicado pola Comisión pola Recuperación da Memoria Histórica.

Xograres dun tempo novo

★ E

Pepe Carballude | 2009

Unha muller diante do autorretrato do compañeiro, paseado durante a Guerra Civil, lembra as andainas de ambos coas Misións Pedagóxicas nos tempos da República.

Con ilustracións de Beatriz García Trillo, na colección Punto de encontro de Everest Galicia.

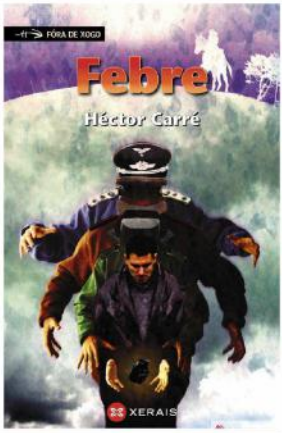
Febre

★ E

Héctor Carré | 2011

Posguerra, mina de volframio, en Lousame, unha moza que se enfronta ás inxustizas e atrocidades dese tempo, en especial ao corrupto e desapiadado cabo Marelo.

Premio Fundación Caixa Galicia de literatura xuvenil no 2011, publicándose no mesmo ano, na colección Fóra de xogo (Xerais).

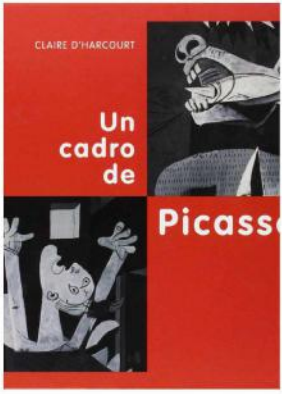
Un cadro de Picasso

★ A

Claire d'Harcourt | 2011

A través desta obra mestra da arte do século XX, descubrimos a historia do cadro (dende o momento no que Picasso o pinta ata a actualidade) e o que representa.

Traducido por Xosé Ballesteros, aparece en 2011 en Factoría K.

Historia da bicicleta dun home lagarto

★ A

Fina Casalderrey | 2014

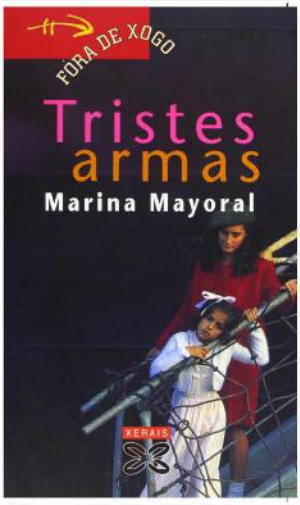
A autora aborda, en ton lírico, o misterio dos tempos de desaparicións e perdas nos que agroman os versos de Miguel Hernández.

Con ilustracións de Laura Súa en Sopa de Libros (Xerais).

Tristes armas

★ E

Marina Mayoral | 2015

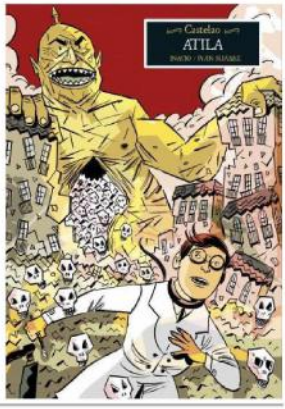

Esta é a historia das nenas da guerra, rapazas separadas de seus pais, exiliadas en Rusia. E tamén de amigos que se atopan en bandos opostos, de parellas desfeitas, de homes e mulleres zarandeados e maltratados polos ventos do odio. Episodios da Guerra Civil, desde o punto de vista dos que non combateron, pero que sufriron as súas terribles consecuencias.

Publicado en Fóra de xogo (Xerais).

Atila

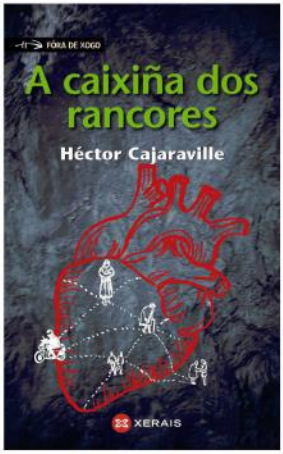
Iván Suárez e
Inacio Vilariño | 2015

Forma parte da serie *Castelao*, que alberga a biografía en banda deseñada da figura de Castelao, na editorial Demo. Está formada por *O pobre tolo* (2012), *Titoán* (2012, premio Castelao 2011), *Máis alá* (2013), e *Atila* (onde se coñecen os tres álbums de guerra entre os que destaca *Atila en Galicia*).

A caixiña dos rancores

Héctor Cajaraville | 2016

A relación entre un par de adolescentes e unha muller maior (á que un deles atropelara) fai que saia á luz o roubo dos bebés na ditadura franquista, outra vergonza sobre a que se verteu unha cortina de silencio.

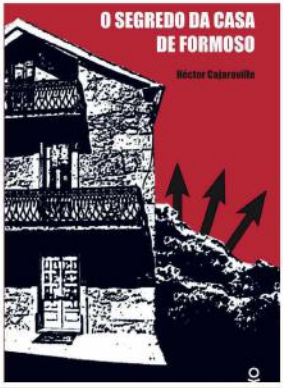
Publícase en Fóra de xogo (Xerais) despois de acadar o premio Raíña Lupa 2015.

O segredo da casa de Formoso

★ E

Héctor Cajaraville | 2017

O fillo de emigrantes, que volve para asinar unha venda, descobre o misterio que rodea a casa de Formoso, que enterra as súas raíces na Guerra Civil nos cambios de titularidade das propiedades en base á proximidade ao Réxime.

O tesouro de Lucio. Vida de Lucio Urtubia

★ E

Belatz | 2018

Banda deseñada traducida ao galego por Manel Cráneo e publicada en 2018 por Demo editora.

Trátase da vida do anarquista Lucio Urtubia que, despois de sufrir a represión en España, vive exiliado en Francia, dando golpes que poñen en ridículo os grandes bancos.

Memoria do silencio

★ E

Eva Mejuto | 2019

A trama está situada na Galicia da II Guerra Mundial, nos tempos do wolfram, na Ribadavia onde viven as irmás Touza. Mentres o terror continúa, nas mans de nazis e Garda Civil, elas axudan os xudeus a fuxir a través de Portugal.

Publicouse na colección Fóra de xogo (Xerais).

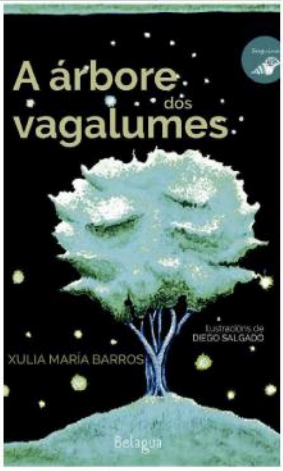
A árbore dos vagalumes

A

Xulia Barros Villar| 2020

Un avó cóntalle ao seu neto a historia da illa de San Simón, antes de que o Alhzeimer o venza. Un relato envolto no simbolismo dos vagalumes e unha árbore marabillosa na que se gardan as memorias. A illa está chea de cantos, os cantos da lembranza do que alí pasou e non se pode borrar.

Ilustrado por Diego Salgado, un libro publicado por Belagua.

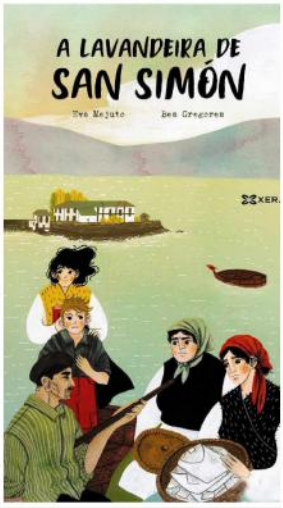
A lavandeira de San Simón

★ A

Eva Mejuto | 2020

Unha combinación de texto, ilustracións e imaxes históricas que nos remite ao campo de concentración da illa entre 1936 e 1943. Historias reais, como as fotos da época nas gardas, as das mulleres solidarias cos presos da illa.

O obxectivo é achegar á rapazada este período histórico, narrado desde a perspectiva das crianzas e as mulleres: as voces silenciadas.

Os berros da motocicleta

★ E

Kiko da Silva e
Pablo Prado | 2020

Banda deseñada publicada polo concello de Pontevedra dentro do programa "A memoria das mulleres".

Narra a represión que sufriu Josefina Arruti a partir da Guerra Civil polo feito de ser a muller de Bibiano Fernández Osorio-Tafall, alcalde republicano de Pontevedra.

Wolfram. Espías, nazis e maquis

Alberto Varela | 2020

En 1939, a Guerra Civil española remata, pero estoupa a II Guerra Mundial. Aliados e nazis percorren Galicia buscando o volframio, un mineral esencial para as novas armas e escaso no planeta. Unha trama de espías británicos e norteamericanos teñen a misión de controlar os movementos nazis na zona e dificultar que podan levar o volframio á Alemaña do Terceiro Reich.

In Memoriam

Pepe Carballude | 2021

A Asociación para a Recuperación da Memoria Histórica vai escavar o antigo Parque da Cidade, buscando os restos dun fusilado pouco despois da Guerra Civil. Trátase de facer xustiza e homenaxear os inxustamente represaliados.

Publicado en Fóra de xogo (Xerais).

O cemiterio de barcos

E

Francisco Castro | 2021

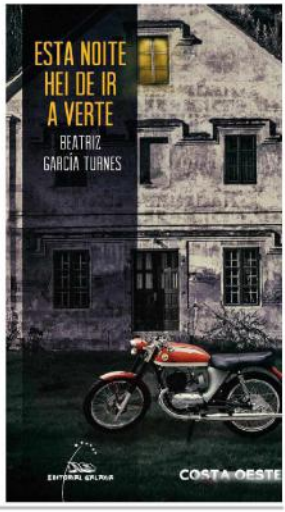
Un pobo gobernado por un cacique que se reproduce a si mesmo, pasando o poder de pais a fillos, dende os tempos do golpe militar. Preguntas: a ideoloxía combínase coa corrupción? E coa violencia de xénero?

Publicado na colección Costa Oeste (Galaxia).

Esta noite hei de ir a verte

★ E

Beatriz García Turnes | 2021

Unha mestra chega á súa primeira escola. Atopará o que non pensaba: unha casa abandonada, luces misteriosas, unha alumna inquietante, uns amores truncados, e as feridas do pasado que continúan abertas. Un home, fuxido e escondido dende a guerra, mentres todos pensan que está morto.

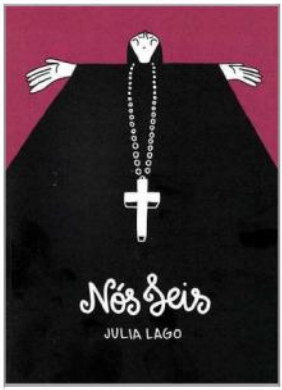
Publícase na colección Costa Oeste (Galaxia).

Nós seis

Julia Lago | 2021

Baseada na historia real da súa avoa, a autora cóntanos a represión nun internado feminino no franquismo.

Publicada pola Deputación da Coruña, obtivo o Premio Castelao de Banda Deseñada.

Mañá vén meu tío

Sebastián Santana Camargo | 2021

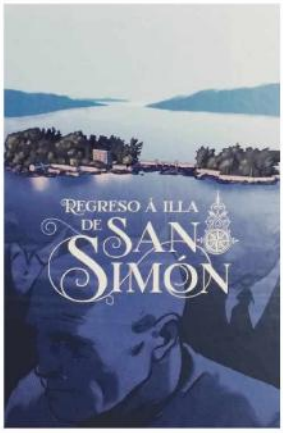
Minimalista, nos textos e nas imaxes; "está pensado para quen por causa de desaparicións forzosas nunca puideron chegar". Unha cadeira fronte a unha porta, un neno que se senta a agardar e vai medrando mentres espera ata que el mesmo desaparece e queda (unicamente) a cadeira fronte á porta.

Foi galardoado en 2015 como Mellor Álbum Ilustrado da Arxentina.

Regreso á Illa de San Simón

VV. AA. | 2021

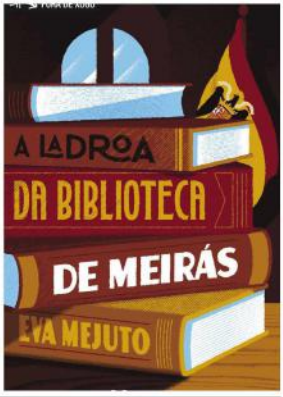

Banda deseñada coordinada por Kiko da Silva e realizada por profesorado e alumnado de O Garaxe Hermético. Publicada pola Deputación de Pontevedra.

Nela cóntase como un grupo de rapaces e rapazas van á illa buscando tesouros e atopan a memoria das historias de cando foi prisión.

A ladroa da biblioteca de Meirás

Eva Mejuto | 2022

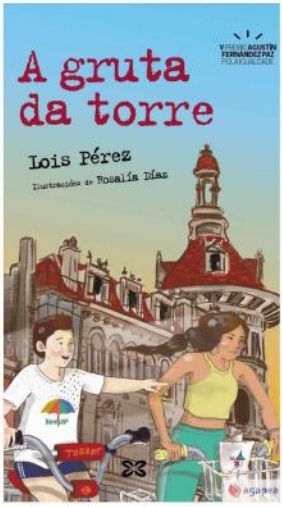
Unha adolescente cóase na biblioteca do pazo de Meirás, le e leva libros. Non se sente culpable porque á súa familia roubáranlle a casa para facer a residencia de verán do Xeneralísimo; así que estaba no seu dereito.

Está publicada en Fóra de xogo (Xerais).

A gruta da torre

E

Lois Pérez | 2022

Situada en Ribadeo, relata a historia dunha escritora filla de bibliotecarios que han de fuxir para salvarse; deixan unhas cartas para que as xeracións futuras poidan saber o que pasou. No tempo dos disparos e das desaparicións, os fuxidos, as estreiteces... na horrible posguerra.

Acadou o V Premio Agustín Fernández Paz pola Igualdade; ilustrado por Rosalía Díaz, foi publicado por Xerais.

A Pioneira

★ E

Héctor Pena | 2023

A República, o Golpe de estado e a Ditadura na Coruña, vistos cos ollos dunha muller: a amiga da Pioneira (que xoga de porteira nos equipos da cidade dispostos a admitila). Unha lenda do deporte que sofre por se afastar do que se agarda dunha muller, que ha de pagar coa dor de ver asasinados os seus compañeiros ideolóxicos, a cadea e a enfermidade que a leva á morte.

Memoria histórica, discriminación da muller.

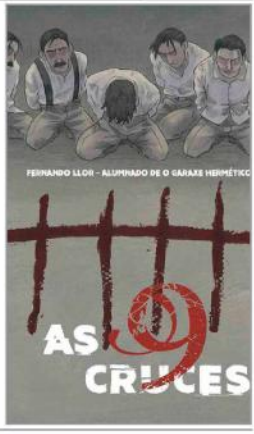
As 9 cruces

★ E

VV. AA. | 2023

Conta a historia da resistencia e do asasinato de 9 homes na curva de Baredo, desde entón coñecida como A Volta dos Nove. Ao longo do tempo aparecían as nove cruces no lugar do asasinato a pesar da vixilancia da Garda Civil.

Coordinada polo debuxante Kiko da Silva e publicada pola Deputación de Pontevedra

Mambrú volveu da guerra

★ A

Carlos labraña | 2023

Xogando no parque unha nena atopa un boneco (soldado de porcelana) enterrado. Está desorientado, cando falan el explica que non lembra como acabou aí, nin quen é. A nena conseguirá dar coa súa identidade e así sabemos que estamos ante unha fosa na que segue a haber corpos e sombras que necesitan atopar o seu lugar.

Con ilustracións de Raquel Lagartos.

Francisco Fernández del Riego. O home que valía por mil

Antón Mascato e Pepe Carreiro| 2023

Nesta biografía dáselle unha importancia especial aos fitos relacionados coa ideoloxía e a plasmación da mesma como participante ou fundador de diferentes plataformas galeguistas. Isto lévao a converterse nun home vixiado no exilio interior, marcado e nalgún momento preso político pero dándolle continuidade ao pensamento galeguista na Ditadura.

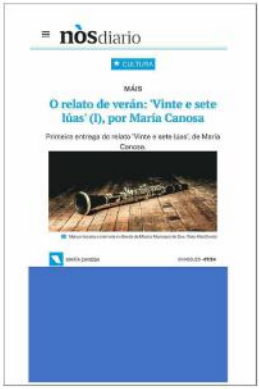

Vinte e sete lúas

María Canosa | 2023

Relato en cinco entregas publicado en Nós Diario.

Narra a historia do seu avó. Xurara bandeira pola República, e fora declarado o mellor tirador da compañía. Cando o golpe de estado, ínstano a se presentar nalgún cuartel e escapa aos montes do Pindo. Despois de vinte e sete meses de penurias, entrégase aproveitando o indulto decretado. Aínda así, tivo que empuñar as armas...

A maiores, e para completar esta guía de LIXG, engado un libro informativo no que documentarse sobre a época, e un par de estudos especializados (sobre a literatura infantil e a temática das guerras) nos que se aborda a selección e informes.

Que sabes da Guerra Civil e o Franquismo?

★ E

Manuel Veiga Taboada | 2021

Este libro de coñecemento trata de explicar o que sucedeu de xeito ameno e obxectivo, contando como era a sociedade e a vida diaria daquela época de silencio. A historia recente, que aínda provoca fortes polémicas, etapas bastante descoñecidas para as novas xeracións que precisan coñecer o pasado para entender o presente.

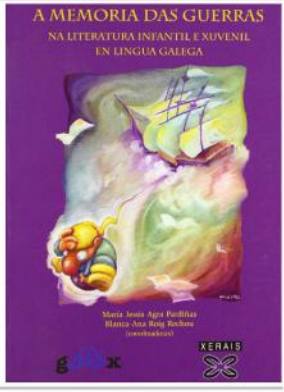

A memoria das guerras na literatura infantil e xuvenil en lingua galega

M

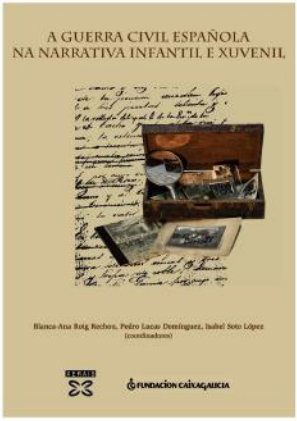
VV. AA. | 2004

Unha antoloxía de trinta e oito obras da literatura infantil e xuvenil editadas en galego que reflicten, dende diferentes untos de vista, as traumáticas consecuencias das guerras e dos conflitos bélicos e as súas repercusións para a humanidade.

A Guerra Civil española na narrativa infantil e xuvenil

VV. AA. | 2008

A Red Temática de Investigación sobre Literatura Infantil y Juvenil del Marco Ibérico presenta un conxunto de estudos, destinados fundamentalmente aos mediadores, que pretenden afondar no tema da Guerra Civil española e a súa presenza na narrativa infantil e xuvenil. Abordan o tratamento do tema nas literaturas castelá, catalá, galega, portuguesa e vasca, co engadido de dúas achegas que estudan a presenza da contenda española na produción en lingua alemá e inglesa.

Índice alfabético de títulos

	A	A árbore dos vagalumes	29
	E	A caixiña dos rancores	27
	A	A casa da luz	16
	E	A encrucillada da torre	8
	E	A gruta da torre	35
★	M	A Guerra Civil española na narrativa infantil e xuvenil	39
★	E	A ladroa do biblioteca de Meirás	34
★	A	A lavandeira de San Simón	30
★	E	A lingua dos bolboretas	20
	M	A memoria das guerras na literatura infantil e xuvenil en lingua galega	38
	A	A misteriosa montaña de Pena Negra	7
	A	A pesca está no vento	13
★	E	A pioneira	35
	A	A serra máxica	11
★	E	A sombra descalza	21
	E	A teima de Xan	6
★	E	Aqueles anos do Moncho	6
★	E	As 9 cruces	36

	E As fontes do destino	18
	E As ribeiras son escuras	12
★	E Atila	27
	E Caderno de Riparia	18
	E Cando era tempo de inverno	22
★	E Casa durmida	21
★	E Compañeiros. Homenaxe ás vitimas do Portiño	24
	E Contos da travesía. VII Tren Caixa Galicia	8
	E Contos de Nadal	17
★	E Corredores de sombra	22
	A Crónicas de Media Tarde	9
	E Durmido sobre os espellos	17
★	E Esta noite hei de ir verte	32
★	E Febre	25
	E Francisco Fernández del Riego. O home que valía por mil	37
★	A Guernica	23
★	A Historia da bicicleta dun home lagarto	26
	E Historias para calquera lugar	13
	E Historias roubadas	10

★ E	In Memoriam	31
★ A	Mambrú volveu da guerra	36
E	Mañá fará bo día	7
★ A	Mañá vén meu tío	33
★ E	Memoria do silencio	29
★ A	Memorias dunha vaca	14
★ E	Noite de voraces sombras	15
★ A	Nós seis	33
E	O cemiterio de barcos	32
E	O Pausiñas	16
★ E	O segredo da casa de Formoso	28
★ E	O tesouro de Lucio. Vida de Lucio Urtubia	28
A	O tolo da ría	20
★ E	Os berros da motocicleta	30
★ E	Palabras de pan	19
A	Pucho, o habitador dos tellados	23
★ E	Que sabes da Guerra Civil e o franquismo?	38
★ E	Regreso á illa de San Simón	34
E	Santos e defuntos	15
★ E	Silencio no corazón	11

★ A	Sorrir en Frades	10
★ E	Tempo rachado	12
E	Todo o peso do ceo	9
★ E	Tristes armas	26
★ A	Un cadro de Picasso	25
A	Un marciano neste mundo	19
E	Veas verdes e catro contos máis	14
E	Vinte e sete lúas	37
★ E	Wolfram. Espías, nazis e maquis	31
★ E	Xograres dun tempo novo	24

Outros libros relacionados coa MH:

Memorias dun neno labrego, de Neira Vilas 1961.

De cando o Suso foi carteiro, de Neira Vilas 1988.

Un ano e un día, de X. M. Martínez Oca 1990.

Á sombra do mestre, de Juan Farias 1996.

Neve en abril, de Inma López Silva 1996.

Paisaxe con fondo gris, de Pepe Carballude 2001.

Os nenos numerados, de Juan Farias 2001

Trala liña do horizonte, de Antonio García Teijeiro 2002.

Desde o corazón da mazá, de Juan Farias 2003.

Un polbo xigante, de Carlos Casares 2003.

Música no faiado, de Miguel Ángel Alonso 2018.

Irene. A porteira, de Xulia Pisón 2023.

Comisión pola recuperación da
Memoria
Histórica
da Barbanza

Deputación
DA CORUÑA